

podoba.) — 7. Tone Rakovčan: Tomažev Tinček. (S podoba.) — 8. Tone Rakovčan: Pesem. — 9. Miška moja... Podoba. — 10. Stojan S.: Oh, te sanje. — 11. Prijatelj: Zvončka v št. Vidu pri Grobelnem (Štaj.) s svojim gospodom učiteljem. Podoba. — 12. Pouk in zabava: Oj, lepo je res na deželi! (Pesem.) — Koliko je še gozdov na svetu. — Enozložne besede z r. — Besedna naloga — Rešitev in rešilci. — Kotiček gospoda Doropoljskega.

Zemljevid slovenskih pokrajin. Seja Zemljepisnega odseka "Slov. Matica" se je vršila 16. VII. 1913. Umrta sta izmed sodelavcev dr. Cerh in Milan Pajk. Občinstvo nestrpnost pričakuje zemljevida. Delo se je zavleklo, a prevelika naglica bi ne bila umestna. Zemljevid je pa že ves postavljen, in opravljajo se korekture. Matica misli, naj bo zemljevid praktičen; vsebuje zato ali geografsko ali politično ali zgodovinsko važne kraje. Pravilnost zemljevida bo obstojala v tem, da bodo imena na pravem mestu in da bodo oblike pravilne. Prvič je pri tem važno, kako imenujejo ljudje svoj kraj, drugič prihaja v poštev pravopis, tretjič šele morda zgodovinski razvoj imena. Kaj je učenil slavni deželni odbor glede krajevidja, ni znano. Matica dosedaj. Matica sama ima krajevidno gradivo, ki ga ureja prof. Pleteršnik. Naravnost "kodeksa" naše toponomije s I. izdanjem zemljevida ni pričakovati. Odsek upošteva nasvet, naj bi se po možnosti zemljevid povečal na severu za 9 cm in za ravnotoliko na jugu. — Akademiki in v obče dijaki bi zlasti sedaj, v počitnicah, lahko šli na roko izdelovalcem zemljevida v poedinih slučajih. Načelnistvo odseka prevzame prof. dr. Jakob Žmavc. Zemljevidno delo pok. M. Pajka (del Gorenjske — Koroške) se izroči prof. Komatarju.

Naše nove začetnice in še nekaj. Kopirnik in Majeen sta izginila s pedagoškega pozorišča in z njima izgine tudi nju Začetnica. Meni je bila ljuba. Pred leti, ko sem se poučeval prve, sem z njo čisto dobro izhajal; z uspehi, ki sem jih dosegal na podlagi te začetnice, sem bil zadovoljen. A staro se mora umakniti novemu. Moja prva čitanka in Moje prvo berilo sta skoraj istočasno izšli ter tekmujeta za prvenstvo.

Glede nju uvedbe imajo odločevati okrajne učiteljske konference. Na Štajerskem je letošnja okrajna učiteljska konferenca za celjski okraj uvedla Moje prvo čitanko, ona za gornjegrajski in vranski okraj pa Moje prvo berilo; ona za marenberški, slovenjegrajski in šostanjski okraj hoče poprej obe preučiti, ona za ormoški okraj pa hoče počakati na uspehe v drugih okrajih. Kako so se odločile ostale konference, še ni nobenih poročil.

Jaz za svojo osebo vztrajam na stališču, da bi se moralo učiteljstvo dobro zavedati po zakonu mu zajamčene pravice gledé izbire učnih knjig, in sicer na ta način, da sodi z lastno glavo, na podlagi lastnega prepričanja, na podlagi lastne izkušnje.

V celjskem okraju se ima s šolskim letom 1913/14 uvesti Moja prva čitanka. Nujno priporočam, da se naj sedaj v tem okraju na vseh šolah brez izjeme poučuje elementarni pouk v čitanju strogo po analitično-sintetiški metodi, po kateri je zasnovana ta začetnica. Da bi se ta metoda uvedla v prakso, to je glavni smoter te začetnice. To se mi zdi potrebno naglašati napram onim, ki hvalijo Moje prvo čitanko samo zato, ker je tako silno lepa.

Bodimo pravični! Ne obsojamo upravičenosti analitično-sintetiške metode na deželi, dokler je nismo v praksi preizkusili! Na šolah pa, kjer se uvede Moje prvo berilo, se bo pa izkazala resnično praktična veljavnost te začetnice.

Tako preizkusimo obe; katera je boljša, to obdržimo!

Kar se tiče slik v novih začetnicah, imam jaz svoje mnenje. Slike delajo otrokom veselje, oživljajo pouk, a da bi s pomočjo lepih slik elementarni pouk v pisanju in čitanju zdaj šel kar tako nekako igrati, tega pa ne verjamem. Začetni pouk ima pač svoje težkoče, in če ga tudi vrhu slik opremimo še z lepo porcijo pristnih kuhanih "rakov" in svežih "fig in rožičev". Brez truda ni uspeha. O tem se vsako leto nanovo prepriča vsak elementarni učitelj. Da, da:

poln težav je in britkosti
že sam začetek učenosti.

In še nekaj! Glede učnih knjig napredujemo v enem oziru, da je kar — groza. Le primerjajmo! Kopirnik-Maje-nova začetnica stane 50 h, Widrova 70 h, Krulčeva že kar 75 h. Končnikova Berila stanejo 70 h, 80 h, 120 h, Schreinerjeve Čitanke pa 90 h, 130 h, 180 h. Zdaj pa še primerjajte ceno Močnikovih in Lavtarjevih računic!

Kam pa pridemo, če bomo tako napredovali!
Frane Brinar.

Na delo med ljudstvo!

Srednješolski vestnik.

Par aforističnih vprašanj.

1. Zakaj učenci nižjih razredov srednjih šol tako radi "lajnajo"? Celo taki, ki so v ljudski šoli lepo deklamovali!

2. Na ljubljanskem učiteljsku ni inspekcije po hodnikih. Zakaj se zdi taka inspekcija učiteljskim zborom gimnazij in realk po hodnikih pred višjimi razredi potrebna, ko pa so dijaki učiteljski in višje gimnazije po priliki enake starosti?

3. Na učiteljskih ni kancerjev. Zakaj se zde na srednjih šolah potrebni, zlasti v višjih razredih?

4. Zla misel se mi je rodila: Ali "ljubijo" morda kateri učitelji in vneti ravnatelji mladino le zato, da bi sami laže in prej avanzirali? Kaj je ljubezen, ki računa na lastni dobiček? Nekaka prostitucija!

5. Kvintilijan meni, da more dober govornik biti le moralno dober človek, ki gori za svoje spoznanje. Kako pa naj bo dober vzgojitelj tisti, ki je prodal svoje spoznanje? Učitelj, ki ljubi telo bolj nego dušo, naj gre med dninarje!...

Dr. Fr. Ilešič.

Po slovanskem svetu.

1. V Galiciji imajo vsi dijaki (po ruskem vzorcu) uniformo. Disciplin izven šole pa baje s tem ne pridobi; občinstvo pozna in čiti svoje dijake — saj tudi policija vseučilišnike pusti najraje pri miru. Uvedli so uniformo zlasti zaradi tega, da bi se izravnale prevelike socialne razlike dijaštva (selski dečko ni zlahčilo!). Pa tudi na uniformah se že pozna razlika rodu; plemič ima visok ovratnik. Uniformiran razred je videti čeden.

2. Na dunajskih srednjih šolah ni razpela — zaradi židov; na galiških je, dasi je tudi tam mnogo židov. V Krakovu se je pred leti baje začela ostra hajka proti razpeli, a zaman.

3. Ob 11. sem prišel na III. gimnazijo v Krakovu. Glasba na pihala. Na dvorišču svira dijaška banda zavoda pod vodstvom dijaka-kapelnika. Na dan zgodovinskega 3. maja gre zavod s svojo glasbo v izpovedu na Wawel, kjer so grobovi poljskih kraljev.

4. Ravnatelj češke gimnazije v nekem mestu, ki je jezikovno podobno našemu Celju ali Gorici, mi je rekel; da je že kakih 8 let ravnatelj, da pa tekom tega časa še pravzaprav ni govoril nemški. Pa je že vladni svetnik! Stvar se Slovencu zdi nezasišana, kajne?

5. Na severu si radi mislijo, da smo mi južnjaki nediscipliniran element. Časih se bo trdilo o nas Slovane sploh. No, disciplina dunajskih srednjih šol sigurno ni pred našo; gališka srednješolska disciplina ni slabša od dunajske; v poljskih šolah je morda manj vojaške dresure nego pri nas, a prav mnogo stvarnega zanimanja. V zagrebških srednjih šolah je disciplina povsem v redu.

Dr. Fr. Ilešič.

Branimo svojo stanovsko čast!

Politiški pregled.

* **Vojaška vest.** Glasom »Zeit« se rekruti vpokličejo letos 7. oktobra, nadomestni rezervisti 9. oktobra, prostovoljci 1. oktobra. Kakor lani, bodo tudi letos morali služiti vsi, ki se spoznajo za sposobne in bodo nadomestni rezervisti morali ostati pod orožjem deset mesecev, torej dva več kakor po starem zakonu.

* **Grof Stürgkh in češko-nemška sprava.** Ministrski predsednik grof Stürgkh se je izrazil napram odposlanstvu nemških obrtnih zadrug na Češkem, da vlada ne namerava oktroirati volilne reforme za češki deželni zbor. Deželnozborna volilna reforma tvori poglavitni del cele pravne materije in se more izvesti torej samo sporazumno s strankami. Spravna pogajanja, ki se prične meseca septembra, se bodo pač tudi bavila s tem vprašanjem in vlada bo storila vse, da pospeši ta pogajanja. Priznal je upravičenost zahteve, da se trgovina, industrija in obrt pri volilni reformi upošteva enako kakor poljedelstvo. Morda bo treba vzeti v pretres ustvaritev deželnega obrtnega sveta z dvema narodnima sekcijama.

* **Izpolnitev naše artiljerije.** »Militärische Rundschau« izvaja, da se mora artiljerija tako izpopolniti, da pride na eno pehotno divizijo 70. najmanj pa 60 topov.

* **Človeške žrtve v drugi balkanski vojni.** Človeške izgube v drugi balkanski vojni so strahotne. Kolikor je mogoče doslej dognati, je izgubila srbska severna armada 5000 do 6000 mož, glavna srbska armada 25.000 mož v bitkah, razentega je več tisoč mož podavila kolera. Grki so izgubili 16 do 18 tisoč mož. Vse večje so izgube Bolgarov. V prvi polovici meseca julija so odposlali v bolnišnice okolo 30.000 ranjenih bolgarskih vojakov. 12 do

15.000 mož je padlo v bitki ob Bregalnici, in armada generala Ivanova je izgubila v bitkah z Grki približno 20.000 mož, poleg tega so ujeli Grki 8000 vojakov. Skupne bolgarske izgube — ranjeni in mrtvi — znašajo najmanj 80.000 mož, srbske in grške od 50 do 60.000 mož. Črnogorske čete, približno 12.000 mož, ki so se bojevale s Srbi, imajo 10 odstotkov izgub. — Vojske »pomlajajo« narode!

* **Statistika avstrijskega izseljevanja.** V zadnjih letih je postalo izseljevanje v naši državi predmet raznih študij in razmotrivanj, ki so vsa prišla do zaključka, da izseljevanje za monarhijo v celoti in za posamezna ljudstva posebe ni koristno. Do tega rezultata prihaja tudi najnovejšo delo v tem oziru, »Die österr. Auswanderungsstatistik«, ki ga je napisal dr. Englisch in je izšlo že v tem letu. Iz tega zanimivega dela se vidi, kako je izseljevanje raslo v zadnjih letih do ogromne višočine. L. 1876. se je izselilo komaj 7809 ljudi, leta 1887. se je to število približno potrojilo. Leta 1903. je število naših izseljencev že preskočilo 100.000. Najvišje letno število izseljencev imamo leta 1907., t. j. 177.653. Poznejša leta je število izseljencev zaradi neugodnih razmer onstran oceana precej padlo, a je vendar še vedno letno čez 100.000. V zadnjih letih posebno raste izseljevanje v Kanado, ki so se je prej bolj ogibali. Skupno je odšlo od leta 1876. do 1910. iz Avstrije 3.547.630 ljudi. Po večini so se izselili preko Hamburga, Bremna in drugih nemških pristanišč; Trst je videl razmeroma le malo izseljencev (76.849), nekaj več jih je šlo preko Reke (242.470). Gospodarska izguba, ki jo trpi naša država zaradi izseljevanja, je naravnost ogromna. Dr. Englisch jo računa okroglo na 5 milijard kron. Nasproti tej izgubi stoji v bilanci dobiček nazaj poslanega denarja v okroglem znesku 2 in pol milijardi, tako da imamo vendar gospodarske škode 2 milijardi in pol. Zaradi izseljevanja najbolj trpi Galicija, ki je izgubila na ta način že več kot pol milijona ljudi. Ker trpi tudi slovenski narod na tej gospodarsko-socialni boleznini, bi bilo potrebno, da bi se kdo pri nas lotil tega velezanimivega vprašanja na širši podlagi.

* **V znamenju absolutizma v Dalmaciji.** V Dalmaciji vlada že nekaj časa pravcati absolutizem, ki se ne razlikuje dosti od hrvaškega komisariata. Cesarski namestnik grof Attems gospodari po svoji volji; deželne avtonomne oblasti in zakonni so mu deseta brigada. Kršenje občinske in deželne avtonomije, preganjanje političnih voditeljev in uprizarjanje veleizdažniških procesov je na dnevnem redu. Za prve balkanske vojne sta bila brez vsakega vzroka razpuščena občinska sveta v Splitu in Šibeniku in to vključ protestu deželnega odbora, ki ga je vlada popolnoma ignorirala. Grof Attems hoče zatreti narodni čut prebivalcev Dalmacije in se poslužuje v to svrhu vseh mogočih sredstev, s katerimi pa nima sreče. Razni veleizdažniški procesi proti odličnim dalmatinskim politikom so se dosedaj še vedno končali z nesmrtno blamažo dalmatinske vlade. Na razpuste občinskih zastopov pa so stranke sporazumno vedno odgovorile s tem, da se soglasno zopet izvolile prejšnje zastopnike. Dalmatinski cesarski namestnik je te dni zopet razpustil občinski zastop, in sicer v Zušurcu, in to, ne da bi poprej zahteval privoljenja deželnega odbora, kakor velja zakon. V zvezi s tem korakom so se tudi razširile vesti, da se vlada bavi z načrtom, da razpusti sabor, suspendira deželni odbor in uvede namesto tega upravno komisijo kakor na Češkem. Vesti so bile za enkrat še prenačlene, vendar pa ne bi bilo čisto nič čudnega, če bi do tega res kmalu prišlo, zakaj absolutistična epidemija zavzema vedno večje dimenzije...

* **K položaju na Hrvaškem.** Ker bo baron Skerlec v kratkem popolnoma ozdravel, se bodo zaradi atentata prekinjena pogajanja s strankami zopet začela. Stališče, katero so z ozirom na atentat zavzele vse hrvaške stranke, bo pogajanja jako olajšalo in pospešilo, tako da bo komisar takoj, ko ozdravi, ministrskemu predsedniku grofu Tiszi lahko predložil svoj načrt. V krogih koalicije govore, da bodo volitve v sabor v najkrajšem času razpisane.

* **Poslanska zbornica in deželni zbori.** Sylvester, predsednik poslanske zbornice, je izjavil, da bo poslanska zbornica sklicana najbrže v oktobru, ker v septembru bodo zborovali deželni zbori.

* **Nova situacija.** V Kološvaru na Sedmograškem bi se moral vršiti kongres romunskih učiteljev. Ogrska vlada je shod prepovedala in — kar je najbolj zanimivo — občutila je potrebo pojasniti, kaj jo je privedlo do tega koraka, ki gotovo ni primeren za to, da se zopet izboljšajo odnosi med monarhijo in Romunijo. Izvrila je iz trte smešen izgovor, ki se pač že na prvi pogled vidi, da je vse prej, samo resen ne. »Viteški« Madžari že od nekdaj neusmiljeno zatirajo ogrske manjšinske na-

rodnosti in v dosego tega namena so jim pač sveta vsa sredstva. Ista stvar je tudi s prepovedjo kongresa romunskih učiteljev. Pa še neko drugo ozadje ima ta najnovejši netaktni čin ogrskega naučnega ministarstva. Jasno je, da so se Grki in Romuni zaradi velikih uspehov Romunije predramili iz dosedanjega spanja in da se je njih narodni ponos sedaj silno dvignil in to še tembolj, ker igra Romunija vkljub temu, da je v primeri z evropskimi vladami neznatna država, v evropski politiki konstelaciji kolosalno vlogo. Ogrom seveda ni prav, da pihaj čez ogrsko mejo prepovedni veter in zato hočejo že v kali zadušiti v Romunih vsako narodno gibanje. Vsevesti si svojega nasilnega postopanja z manjšinskimi narodnostmi, vidijo Madžari na vseh straneh črno nevarnost, ki jo je treba seveda preprečiti. Kaj njim mar, če je to v interesu avstrijske zunanje politike in v interesu monarhije, samo da je rešena njih patria. Seveda pa je drugo vprašanje, če je tako postopanje zmožno, da poveča ugled monarhije v sosedni Romuniji.

* **To je naš sistem!** V Bilini v političnem okraju Toplice na Češkem, so tamonjski nemški srditeži razposlali hišnim posestnikom pisma, s katerimi pozivljajo te poslednje, naj odpovedo stanovanja vsem tistim češkim družinam, ki so jim otroci obiskovali doslej češko šolo. Ob enem opozarjajo, da v hišah, ki so last Čehov, ne morejo dobiti stanovanja vse češke družine; zato izražajo ti nemški srditeži nado, da bodo Čehi na ta način ali prisiljeni k izseljenju iz Biline, ali pa bodo pošiljali svoje otroke v nemške šole. — Tega hujskanja na bojkot politična oblast ni zaplenila! Kaj bi se zgodilo, če bi mi tako pisali?!

Iz trpljenja nedolžnih in preganjenih se rodi svoboda!

Slovenska Šolska Matica.

Članarino za l. 1913. so vpisali do današnjega dne tile p. n. poverjeniki: a) Kranjsko: Jakob Dimnik in profesor Jos. Wester za Ljubljano. — Raiko Novak za Idrijo. — b) Štajersko: Fran Kranjc za Celje (mesto). — Fran Hauptman za Gradec. — Dr. Ljudevit Pivko za Maribor (mesto). — c) Goriško: Fran Plohl za Gorico (mesto). — Matko Kante za sodni okraj Sežana. — Anton Gruntar za sodni okraj Cerkljo. — Matej Mikuž za sodni okraj Tolmin. — Trst: Vinko Engelman za učitelje v Trstu. — Mira Engelman, za učitelje v Trstu. — Ivan Danau za spodnjo okolico Trsta. — Ivan Zotter, nadučitelj na Gomilskem za Vranski okraj. — Hinko Šumer, učitelj v Šmarju pri Jelsah, za šolski okraj Šmarje. — Fran Vrečko, šolski ravnatelj v Slovenj Gradcu, za šolski okraj Slovenj Gradec. — Janko Sel, učitelj pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju, za šolski okraj Ptuj, desni Dravski breg. — Vse ostale p. n. poverjenike prosimo, da se čim prej odzovejo prevzeti dolžnosti. — V zadnjem času so nastale v poverjeništvu te-le izpremembe: Tomo Petrovec, nadučitelj v Jaršah, za kamniški okraj namesto umrlega Lovra Letnarja. — Davorin Matko, nadučitelj v Toplicah, namesto bivšega nadzornika Josipa Turka za novo-meški okraj. — Poverjeništvu za okraj Volosko je prevzela gđ. Terezija Sikoškova učiteljica v Hrpeljah. — »Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju« je priglasila 99 članov. — Naj ne bo slovenskega učitelja in slovenske učiteljice brez knjig Slovenske Šolske Maticel!

Ali ste že našemu listu pridobili novega naročnika?

Učiteljski konvikt.

Darila. G. dr. V. K. ob zaključku zrelostnih izpitov 5 K. — Tov. Josip Ažman, nadučitelj na Breznici na Gorenjskem, 6 K kot cvetko na gomilo predragemu prijatelju še izza dijaških let, mestnemu učitelju Jakobu Pretnarju. — Tov. Aleksander Lunaček, šolski ravnatelj v St. Rupertu na Dojenjskem, 5 K, ker se ni mogel udeležiti pogreba in izkazati zadnje časti nepozabnemu tovarišu Jakobu Pretnarju. — Tov. Jakob Dimnik, nadučitelj na I. mestni šoli v Ljubljani, 10 K namesto venca na grob svojemu zvestemu prijatelju in vzornemu tovarišu Jakobu Pretnarju, učitelju na I. mestni šoli v Ljubljani. — Gospa Gabrijele Žužkova, soproga pekoveškega mojstra in posestnika v Ljubljani, 10 K namesto venca na krsto svojemu bratranču g. Fr. Sumiju v Kranju. — G. Alojzij Prevec, železniški nadoficial v Ljubljani, 10 K. — Tvrška Gričar & Mejač, trgovina s konfekcijskim blagom v Ljubljani, od učitelja